بزاڤی لۆلییە … عەلی مەحمود محەمەد

لۆلا 580 رۆژ لە کونجی زیندان ما یەوە, زیندانیانکرد بۆ ئەوەی مافی کاندید بونەکەی لێ بسێننەوە, کودەتای پێش گەیشتن بە کورسی بوو,ئەو قوربانی جەماوەریی بونەکەی بوو,لێ چرکەساتێکیش تەنیا نەبوو, هەر لە رۆژی 7ی نیسانی 2018 □و□ , رۆژانە هاوڕێیانی کە لە بەردەم زیندانەکەی کۆببونەوە, بەیانیان هاواریان دەکرد لۆلا بەیانیت باش, شەوانە لۆلا شەوت باش, بەرازیلیەکان لۆلایان لە زیندان بە تەنیا جێ نەهێشت, هەمیشە دەنگیان لە گوێی دەزرینگایەوە, زیندانییەکی بەختەوەر بوو, زیندان ببوە پیرۆزگای هەژارانی وڵا تەکەی.

ئەوان ویستیان بە زیندانیکردنی لۆلا چەپی بەرازیلی و ئەمەریکای لاتین بکوژن, چۆن بە کوشتنی گیڤارا چەپ گەورەترەوە بوو لەو کیشوەرە, زیندنیکردنی لۆلاش قۆناعێکی دیکە هێنایە پێشەوە, ئامانجەکانی لۆلا کیشوەری بوو, وەك لە یەکەم لێدوانیدا هاوسۆزی خۆی بۆ هاوئامانجەکانی لە ئەمەریکای لاتین دەربڕی, لۆلا ئامادە نەبوو زیندان بەجێ بهل□□ت, ئەو ویستی لە گەڵ خۆیدا عەدالەتی زیندانیکراو ئازاد بکات, ئەو وەك چۆمسکی وتی ناڕەواترین زیندانی سیاسی بوو لە جیهاندا, ئەو دەستگیر کرا بۆ ئەوەی سەرکەوتنی جارێکی دیکەی لێ زەوت بکەن, ئەوەی کرا کودەتا بوو, لە پۆششی بەناو دادپەروەریدا, لە راستیدا کودەتایەك بوو دادپەروەری تیایدا ئەتك کرا.

دەرکەوت س□یرجیۆ مۆرۆی دادوەر راستگۆ نەبووە, لە پاداشتی زیندانیکردنی لۆلا کرایە وەزیری داد لە حکومەتی جایۆ بۆلسانرۆی فاشیست, کە راکابەری لۆلا بوو, دواتر نامەکانی تەلەگرامی مۆرۆو داواکارییە گشتییەکان لە نێوان ئۆکتۆبەری 2015 بۆ یۆلی 2017 کە پێگەی ئەنتەرسبت بڵاوی کردەوە , دەریخست ئامانجیان ئەوە بووە لۆلا لە کاندید بوون بۆ پۆستی سەرۆك کۆماری دور بخەنەوە, تەنانەت بە بەرنامە لێدوانی رۆژنامەگەریشیان لە کاتی هەڵبژاردنەکان لێ قەدەغە کرد, ئەوەش گەورەترین سکاندا□□ی گەندەڵی سیاسی بوو لە مێژووی کۆماری بەرازیلدا, هەروەها هەمان ئەو نامانە دەریانخست بەڵگەیان ل□ بەردەست نەبووە بۆ ت□و□□ گلانی لۆلا , تۆمەتەکانیان بنچینەی نەبووە.

مۆرۆ دادوەری ئەوساو وەزیری دادی ئەستا, دەڵێت قەناعەتمان وایە شوقەیەکی 3 ژوری وەرگرتووە, وەلێ بەڵگەمان نییە, دوای هەڵبژاردن بەشــی خۆی لە کودەتــاکە دوریــیەوە, پۆســتی وەزارەتــی دادی لەو کابینەیە وەرگرت کە بە دور خستنەوەی لۆلا بەدەستیان هێنا.میشیل تامیر جێگیری دیلما رۆسیف و سەرۆکی دواتری بەرازیل دانی نا بەوەی کودەتــای سیاســیان کــردووە , بە ئەوەی رێگــری لە گەڕانەوەی لۆلا بکەن.لۆلا جێگای مەترسی بوو بۆ نیولیبراڵ و نەتەوەییە فاشیستەکانی ئەمەریکای لاتین و ئەمەریکا.

لۆلا کێیە؟لــویس ئینــاشیۆ لۆلا دا ســێلڤا ناســراو بە لۆلا, لە 27ی ئۆکتۆبەری 1945 لە گوندی فارجیم کۆمبریدای شاری سیتیس لە هەرێمی برنــامبۆکۆ لە رۆژهەڵاتــی بەرازیــل لە دایــك بــووە, ئــاواتی دانیشتووانی گوندەکەیان ئەوە بووە لە هەژاری رزگاریان بێت و بە شار کۆچ بکەن, باوکی ئەمیش رێگایە دەگرێتە بەر, بە دوایدا پاش چەند مانگێك دایك و 7 منداڵەکەی هەمان رێگا دەگرنە بەر , لۆلا تەمەنی 7 ساڵان دەبێت, رێگا دورو درێژەکە شار بە پێ دەبڕێت, بە یەکەمجار لە شار سواری ئۆتۆمبێل دەبێت, لۆلا پانتۆڵەکەی بۆ پێت دەبەستا پشدێنی لە پشت نەبوو تا عەیامەکی زۆر, ئەوباوکەی وا دەزانرا چووە کار بدۆزێتەوە لە شار, باوەژنێك بۆ لۆلا دێنێت و لە گەڵە ئامۆزایەکی خۆی زەماوەند دەکات, بۆیە بەناچاری لە ژورێکی کولانەیی پشت یانەیەکەوە هەر هەشتیان تیایدا نیشتەجێ دەبن, لە بــاوك بە ئومێــد دەبــن, لەنــاو رشــانەوەی ســەرخۆشەکان و هــات و هاواریــان, شەڕو گوێمەزیــان ژیــان بەســەر دەبەن, لە بەیە کردنــی پێڵاوەوە بۆ پاقلە فرۆشی وسەوزە فرۆشی و بۆ فیتەری تا کرێکاری کانەکان بە دەیان جۆری دیکەی کارکردن لە منداڵی و هەرزەیی نسیبی لۆلا دەبێت لە بری خوێندن و یاریکردن, تا ئامۆژگاریەکەی دایکی بەرێتە ســەر ســەربەرزانە ژیــان بکــات, بۆیە لۆلا هەرگیــز دایکــی و هەژاری لەیاد نەکرد.

لە 12 ساڵی واز لە قوتابخانە دەهێنێت, لە شەقامەکانی ساوپاوڵۆی پێ لە تاوان بە پێڵاو بۆیە کردن و فرۆشتنی لەیمون و کارکردن لە بەنزینخانەکان و ...... خۆریکی بەخێو کردنی خێزانەکەی دەبێت, دوای پەنجە بەینەکەی لە میانی کاردا لە ساڵی 1968 تێکەڵاو بە سیاسەت دەبێــت دژ بە سســتەمی ســەرمایەداری و ئەمپریــالیزم, دەچێتە ریــزی سا ندیکای کرێکارانی کانەکانەوە, بەڕانی پەنجە توتەی چەپی, هاوکار بوو بچێتە ریزی چەپی سیاسیەوە, بیر لەوە بکاتەوە, بۆچی بەشی جەستەی کرێکاران لە دەست بچێ و قەرەبو نەکرێنەوە, بۆچی منداڵان

بە نەخوێندەواری ژیان بەرنە سەر؟؟, بەچی منداڵانی هەژار کورتە باڵان بە زۆری و تەمەنیان کورتترەو لە خۆشی یاری و وانەی قوتابخانە بێبەرین ؟؟, زۆر پرسیاری دیکە, ئەوەندە زۆربوون وەڵامەکانیش کەم بوون, بۆیە گەڕان بەدوای وەڵامی ناهەماتییەکانی ژیاندا لەلای پەلکێشی خەباتی چینایەتی کرد, پێی وابوو وەڵامی هەموو ئەو پرسیارانە لای چەپی سیاسەتە, لای بنەبڕکردنی جیاوازی چینایەتی و یەکسانی ئابوورییە, کە تەنها بیری چەپ دەتوانێت بە کۆمەڵگای بهێنێت.
لە ساڵی 1973 دەبێتە سەرۆکی ساندیکای کانەکانی بەرازیل,لە 10ی شوباتی 1980 لەگەڵ هاوڕێکانی پارتی کرێکارانی دامەزراند, ئیتر قۆناغێکی دیکە لە خەباتی لولا بۆ خەونە مێژووییەکەی دەستی پێکرد.چەندین جار بەهۆی چالاکی سیاسییەوە لە سەردەمی حکومەتی دکتاتۆری زیندانی دەکرێت, لە ساڵی 1980 بۆ 83 لە زیندان دەمێنێتەوە, دوای دەرچوونی سەرەتا بۆ هەڵبژاردنەکانی هەرێمی ساوپاولۆ خۆی کاندید دەکات و دەرناچێت, وەلێ کۆڵ نادات, بە پشو درێژی کرێکاریانە بەردەوام دەبێت, دواجار لە پەرلەمانی هەرێمەکە کورسییەك مسۆگەردەکات, بۆ دوایدا 3 جار خۆی بۆ پۆستی سەرۆك کۆماری پاڵاوت و هەموو جارەکان دۆڕا" 15ی ئۆکتۆبەری 1989 توانی 17,2% , 3ی ئۆکتۆبەری 1994 توانیی 17,11% و لە 4ی ئۆکتۆبەری 1998 توانی 21,4%ی دەنگەکان بەدەستبهێنێت ", لە کۆتادا بۆ چوارەم جار سەرکەوت " 6ی ئۆکتۆبەری 2002 لە خولی یەکەم 39,4% و خولی دووەم 27ی ئۆکتۆبەر توانی 61,27%ی دەنگەکان و لە 1ی ئۆکتۆبەری 2006 بۆ دووەم جار هەڵبژێردرایەوە لە خولی یەکەم 46,6% و لە خولی دووەم 29ی ئۆکتۆبەر 60,83%ی دەنگەکانی هێنایەوە" , کە سەرکەوت وتی" ئیرادە بەسەر ترسدا سەرکەوت.

هەرچی پارتی کرێکارانی بەرازیلییە, لە ساڵی 1982 تەنها 3,2%ی دەنگەکانی هێنایەوە, هەڵبژاردن لە دوای هەڵبژاردن کەرقی رو لە بان بوو, لە ساڵی رێژەی دەنگەکانی 1986 بووە 6,9% و لە ساڵی 1990 گەیشتە 10,2% و لە ساڵی 2010 کە لولا دەسەڵاتی بەجێهێشت گەیشتە 16,9%, لە هەڵبژاردنی ساڵی 2018 کە مەترسی زۆر بوو لولا بیباتەوە , پارتەکەی تەنها 10,03%ی دەنگەکانی هێنایەوە, ئەمەش بە مانای ئەوەیە جەماوەری لولا زۆر زیاتر بوو لە جەماوەری پارتەکەی. لولا خەباتی کرد بە بنیادنانی سیستەمی سەرۆکایەتی لە وڵات, گۆڕینی سیستەمی پەرلەمانی بە سەرۆکایەتی, نەك پەرلەمان سەرۆك دیاری بکات, پاش بردنەوەی بووە یەکەم سەرۆك کۆماری چەپگەرای وڵات و یەکەم سەرۆك کۆماری کە لە چینی کرێکارەوە هاتبێت لە بەرازیل, لە دوای

دامەزراندنی کۆمارەوە لە ساڵی 1889دا .

لۆلاو ئابووری بەرازیل

لۆلا دەرچووی زانکۆکانی سۆربۆن و هارڤارد نەبوو, ئابووری لە ژێردەست وەرگرانی نەبە تەواو نەکردبوو, تەنها زانکۆی ژیانی هەژاری تەواو کردبوو, وەلێ توانی لەماوەی حوکمڕانیدا ئابووری وڵاتەکەی بەرەو پێش ببات ببێتە جێی ئیرەیی سیاسەتمەدارانی دی, ئەوانەی گەورەترین شهادەو باشترین زانکۆکانی جیهانیان تەواو کردبوو, ئەو لە زانکۆی دایکی و پێڵاو فرۆشییەوە هاتبوو, بە خزمەتی ئەوان باشترین ئابووری زانی ژیانی لە دەرچوو.
لۆلا لە ساڵی 2002 کە گەیشتە دەسەڵات, لە سییەکانەوە بەرازیل قەرزار بوو, لەو ساڵەدا بەرازیل 260 ملیار دۆلار قەرزار بوو, لە ئەو کاتەی کورسی دەسەڵاتی جێهێشت بووە خاوەند 375 ملیار دۆلاری یەدەك.لە ساڵی 1999 بەرازیل 30 میار دۆلاری قەرز کرد لە بانکی دراوی نێودەوڵەتی, پێش وادەی دیاریکراو بە 2 ساڵ لۆلا قەرزەکانی هەموو دایەوە , تەنانەت لە ساڵی 2009 بڕی 10 ملیار دۆلاری قەرزی دا بە سندوقی دراوی جیهانی.کە گەیشت بە دەسەڵات, ئابووری بەرازیل لە ریزی یانزەهەمینی ئابووری جیهانی بوو, داهاتی نەتەوەیی وڵات 552,288 ملیارد دۆلار بوو, کە کورسی سەرۆکایەتی جێهێشت, بەرازیل ببووە 7ەمین ئابووری جیهان و داهاتی نەتەوەیی وڵات 400% زیادی کردبوو, گەیشتبووە 2,087,889 ترلیۆن دۆلار.

پێش لۆلا داهاتی نەتەوەیی وڵات ساڵانە بەڕێژەی 1,7% گەشەیکردبوو, وەلێ لە ماوەی حوکمڕانی ئەودا بەڕێژەی 4,8% گەشەی کرد.هەرچی داهاتی تاکە لە ساڵەکەدا لە ماوەی حوکمڕانی ئەودا, لە 3696 دۆلارەوە بەرز بووەوە بۆ 8395 دۆلار.لە سێ ساڵی یەکەمی سەردەمی حوکمڕانی لۆلا 200 ملیار دۆلار سەرمایەگوزاری بێگانە کرا لە بەرازیل, 1,5 ملیۆن بێگانە لە وڵات نیشتەجێ بوون,2 ملیۆن بەرازیلیش گەڕانەوە وڵات, هەمووی بەهۆی ئەو گەشەو سەقامگیرییەی وڵات لە روی سیاسی , ئابووری, ئاسایشەوە بەخۆوەی بینیبوو.

لۆلاو هەژاری

لە ژیانیاندا هەژاران و رەشپێستەکان و دورەگەکانی بەرازیل وەك سەردەمی لۆلا ژیانیان باش نەبووەو کەرامەتیان نەپارێزراوە, لەو وڵاتەی جیاوازی داهات لە ترۆپکی جیهاندا بووە, لۆلا خزمەتی پێ بەهای کرد بە هەژارانی وڵاتەکەی لە بواری پرۆژەی کۆمەڵایەتی,

هاوکاری دارایی و کرێی باشتر و پێشکەوتنی کەرتی پەروەردە کرد,44 ملیۆن هاووڵاتی لە هەژاری و نەخوێندەواری رزگارکرد, کەی گشتی 33%ی هاووڵاتیانی بەرازیلی کۆکیان لە بەرنامەی کۆمەڵایەتی لولا وەرگرت.

2 ملیۆن خانوی بۆیان دروستکرد,بە پڕۆژەی بە سفر کردنی هەژاری, هەژارانی بەرازیلی رزگارکرد لەو دەردەی لەوەتەی بەرازیلی نوێ هەیە هاووڵاتیان بەدەستیەوە دەتلانەوە. بۆلسا فاملی ناوی پڕۆژەکەی لولا بوو بۆ بنەبڕکردنی هەژاری, 11 ملیۆن خێزان کۆمەکی لەوە وەرگرت, تاکە مەرج ناردنی منداڵەکانیان بوو بۆ خوێندن, بە پێی پڕۆژەکە مانگانە 87 دۆلار کۆمەکی هەژاران دەکرا, نەخت کۆمەکەکە مانگانە دەچووە سەر ژمارەی ئەو بانکەی بۆیان کرابووەوە, کە دەیکردە 40%ی لانی کەمی کرێ, هاوکات لانی کەمی کرێ بە سستەم چووە سەر بە تایبەت موچەی کرێکارانی بەرگ شین, سەرەتا لانی کەمی کرێی دانا بە 160 دۆلار لە مانگێك, لە شوباتی 2009 لانی کەمی کرێ گەیشتە 230 دۆلار لە مانگێکدا.
داهاتی خێزانەکان لە ساڵی 1996ەوە بۆ ساڵی 2002 نەگۆڕابوو, وەلێ لە ساڵی 2003 ەوە زیادی کرد, ئاستی نا یەکسانی بە پێی پێوەری جینی بۆ نا یەکسانی لە 0,64 ەوە دابەزی بۆ 0,55, کە ئەم ژمارەیەش هێشتا زۆر زۆر بوو ” پێوەری جینی کە دەبێتە سفر یانی کۆمەڵگا تەواو یەکسانە, ئەوەی پێی دەوترێت کۆمەڵگای کۆمۆنیستی, کە دەکاتە 1 یانی تەواوی سەروەت و سامان لە دەستی یەك کەسدا کۆبۆتەوە” .

تا ئەوکاتەی لولا دەسەڵاتی جێهێشت,10%ی هەژارترینی وڵات داهاتی بەرێژەی 9% چووە سەر, بەڵام 10%ی هەرە دەوڵەمەندەکان داهاتیان 2-4 % زیادی کرد, بەمەش لاسەنگی لە قازانجی هەژاران پێك هات.50%ی هاووڵاتیانی بەرازیلی لە هەژاران لە سەردەمی حوکمڕانی لولا داهاتیان بەرێژەی 68% چووە سەر,هاوکات 23 ملیۆن کەس داهاتیان لە 457 دۆلار مانگانەوە بۆ 753 دۆلار بەرز بووەوە, بودجەی کەرتی پەروەردە لە رێژەی 2,7% ی بودجەی وڵاتەوە بەرز کرایەوە بۆ 4,5%.
لە نا یەکسانی داهاتدا بەرازیل ئێستا لە ریزبەندی 70 ەمین وڵاتی جیهانە, لە کۆی 139 وڵات کە ئامار کراوە,بە پێی راپۆرتی 2018ی تاقیگای نایەکسانی, 10%ی هەرە دەوڵەمەندەکانی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست 61%ی داهاتی نەتەوەیی بۆ ئەوانە, دوای ئەوان بەرازیل دێت 55%, چین 41% و ئەوروپا 37% و ئەمەریکاو کەنەدا 44%.لە سەردەمی لولا هەژاری بنەبڕ نەکرا وەلێ کەمکرایەوە, بەڵام بەرازیل بە یەکێك لە وڵاتە هەرە نا یەکاسانەکانی جیهان مایەوە, بۆیە ئەو نازناوەی بۆی

بڕایەوە سەرۆکی ه□زاران شایانی لۆلا بوو.

ئەمانەش وایکرد لای گەلی بەرازیلی خۆشەویست بێت, بووە جەماوەریترین سەرۆکی بەرازیل بو لە مێژوودا, ئۆباما سەرۆکی پێشووی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا وتی"لۆلا بەناوبانگترین و پڕ جەماوەرترین سەرۆکە لە جیهاندا".هەرچی رۆژنامەی لۆمۆندی فەرەنسییە لە ساڵی 2009 وەك کەسایەتی ساڵ و گۆڤاری تایمزی ئەمەریکیش وەك کاریگەرترین سەرۆکی جیهانی دیاریانکرد.هەرچی ئێستایە دوای کودەتای راستڕەوەکان,داهاتی 1%ی هەرە دەوڵەمەندەکان بە رێژەی 8,4% زیادی کرد لە ساڵی 2018, کەچی 50%ی هەرە هەژارەکان داهاتیان 3,2% دابەزی, داهاتی مانگانەی 1%ی هەرە دەوڵەمەندەکان 33,8 جار زیاترە لە داهاتی 50%ی هەرە هەژارەکانی وڵات.
رێژەی هەژاری تەنها لە نێوان 2015 بۆ 2017 لە 8,3% ەوە بەرز بوو□وە بۆ 11,1% , 23,3 ملیۆن هەژار بە کەمتر لە 50 دۆلار لە مانگێك دەژێن.لە یۆنی 2019 دا پێوەری جینی بەرازیل بۆ نایەکسانی گەیشتە 0,629, زیاتر لە ساڵی 2012 کە لۆلا تیایدا گەیشتە دەسەڵات. هەژاران لە 2014 ەوە , 17,1% داهاتیان لە دەستداوە, چینی ناوەند 4,2%, وەلێ هەره دەوڵەمەندەکان داهاتیان 10,1% زیادی کردووە.کەواته کودەتای سەرمایەداران لە رێگای ناسیۆنال فاشیستەکانەوە, ئامانجەکانی خۆی پێکاوە, نیولیبراڵیزم لە ژێر دروشمی یەکەم بەرازیل بەرنامەکانی خۆی باشتر جێبەجێ دەکات, کە لە راستیدا نەك یەکەم بۆ بەرازیلە بەڵکە یەکەم بۆ سەرمایەدارانی بەرازیلە.لۆلا تەنها 0,5% بەرھەمی نەتەوەیی ب□ ب□ن□بڕ کردنی هەژاری تەرخانکردبوو, هاوکاری 64 ملیۆن هەژاری دەدا, ئەی ئەگەر زیاتری تەرخان بکردبایە چی دەبوو, کەواتا پارە لای دەسەڵاتداران هەموو کات هەیە, بە زۆر نەبێت دەریناخەن.

شایی راستگەراکان

لۆلا بە تاوانی گەندەڵی وەرگرتنی شوقەیەك بەهاکەی 590 هەزار دۆلارە دەستگیرکرا, لە گەڵ 78 سیاسی دیکەی بەرازیل تۆمەتبارن بە دۆسی□کی گەندەڵی بەناوی شوشتنەوەی ئۆتۆمۆبیل,بە پێی دۆسیەکە بێت لۆلا خاوەند 190 هەزار دۆلار و دوو ژمارەی بانکی و دوو خانوو و پارچەیەك زەوی□,سەرەتا بە 12 ساڵ و مانگێك سزا درا دواتر کەمکرایەوە بۆ هەشت ساڵ , لە کاتێکدا ئەویان دەستگیرکرد, کەچی 78 کەسی دیکە گلاونەتە دۆسیەکەوە هەموو ئازادن و ئەویش پلەو پۆستی لە سەروی هەمووانەوە بووە, بۆیە چەپەکانی بەرازیل پێیان وابوو ئەمە چەوساندنەوەی سیاسییەو درژ□ی کودەتاکەیە بەسەر سەرۆك دیلما

رەسیف کرا لە 14ی ئازاری ساڵی 2016, هاوکات پێیان وابوو تاوانی تیرۆرکردنی ماریلا فرانکۆ ئەندامی پارتی ئازادی و سۆسیالیزم کە لە 14ی ئازار لە شاری ریۆ دی جانیرۆو تەقە کردن لە کاروانی لۆلا لە شاری بارنا هەموو دەچنە چوارچێوەی یەك سیناریۆوە دژ بە چەپەکانی بەرزیل رێکخراوە.

سوپا پێش بڕیاری دادگا پشتیوانی لە بڕیاری دەستگیر کردنەکەی لۆلا کرد, جەنەراڵ ئیدواردۆ فیلاس 3 رۆژ پێش بڕیاری دادگا وتبوی : سوپاو هاووڵاتیانی شەرافەتمەند ئیدانەی رزگار بوونی تۆمەتباران لە سزا دەکەن, رێزی دەستور و ئاشتەوایی و دیموکراسیەت دەگرن,هەرچی ژەنەراڵ لویس شرۆیدەرۆ لەمە زیاتر رۆیی و رایگەیاند ” ئەگەر لۆلا لە هەڵبژاردنەکان بردیەوە , ئەرکی هێزە چەکدارەکانە سستەم بگەڕێنێتەوە,هەردوو ژەنەراڵەکە رایان گەیاند بەشداری لۆلا لە هەڵبژاردنەکان مەترسییە بۆ سەر ئەو جەنگەی بەرازیل دژ بە گەندەڵی ئەنجامی دەدا, لە راستیدا لۆلا مەترسی بوو بۆ سەر ئەنجامی هەڵبژاردنەکە, هەمان سیناریۆ سوپاو پۆلیس ئێستا لە پۆلیڤیا بەڕێوەی دەبەن دژ بە سەرۆك مۆرالیس.

پارتی سۆسیال دیموکراتی راستگەراش رایگەیاند سزا نەدانی لۆلا گەڕانەوەیە بۆ دواوە, وەلێ چەپەکان پێیان وابوو یاسا بۆ ئامانجی سیاسی بەکار هاتووە,ئەوان پێیان وایە ئەمە کودەتای راستگەراکانە, 78 بەرپرس و پەرلەمانتاری دیکە لە لیستەکەدان, تەنها لۆلا دەستگیر کرا, بە خێرایی دۆسیەی لۆلا چووە پێش لە کاتێك زۆر سیاسی راستەوخۆ گلابوونە گەندەڵییەوە و تا ئێستاکەش دوای 580 رۆژ زیندانی لۆلا دۆسیەکانیان بە داخراوەیی ماوەتەوە.

ئەفسەری خانەنشین جائیر بۆلسۆنارۆ,ناسیۆنالستی راستگەرا قازانجکەری یەکەم بوو لە دور خستنەوەی لۆلا لە هەڵبژاردنەکانی سەرۆکایەتی کۆمار, چونکە لە ریزبەندی دووەمی راپرسییەکانی هەڵبژاردنی سەرۆك کۆماریی دا بوو بە جیاوازییەکی زۆرەوە لە دوای لۆلاوە بوو, بە دەستگیر کردنی لۆلا دەرگای کۆشکی کۆماری بۆ کرایە سەر پشت, هەموو چینە چەوسێنەرەکان, لە سوپاوە بۆ پارتە رەنگاو رەنگەکانی بۆرژوازی گلانە کودەتاکەوە تا دەگاتە سستەمی دادوەری, کودەتایەکی سەربازی بە تامی یاسا, لۆلا سەربکەوتایە, مەترسی هەبوو وەك ئێستای مۆرالیس کودەتای بەسەردا بکرابایە, لە سایەی بوونی سوپاو دەزگای ئاسیشی بەهێزی کۆنترۆڵکراو لە لایەن بۆرژوازییەوە محاڵە بتوانرێت بە گەمەی دیموکراسی دەسەڵات بگەرێترێتە دەست, پێشتریش لە هندۆراس و پاراگوای هەمان سیناریۆ دوبارە کرایەوە,

ئەگەر نەگەڕێینەوە بۆ شیلی.

لۆلاو هەڵبژاردنەکانی بەرازیلئامانج لە دەستگیر کردنی لۆلا, رێگە گرتنی بوو لە گەڕانەوە بۆ دەسەڵات, لە رێگای هەڵبژاردنی مانگی ئۆکتۆبەری 2018 ەوە, ئەگەر بوار بە لۆلا بدرابایا بۆ بەشداریکردن, ئەوا هەڵبژاردنەکە دەبووە راپرسی لەسەر زیندانی کردنەکەی, ئەویش لە کۆتادا دادگای هەڵبژاردن بڕیاری یەکلا کەرەوەی لەسەر دەدات.
پێش دەستگیر کردنەکەی لۆلا وتی” دەستگیر کردنی باشترین کاندیدی هەڵبژاردنەکانی مانگی ئۆکتۆبەر, داڕوخانی نەرێتی دیموکراسی□ لە بەرازیل”. راپرسیەکان دوای دەستگیر کردنەکەی کە لە 11 و 15 ی ئەپرێل ئەنجام دراوە دەریدەخەن , پشتیوانیەکەی لۆلا بۆ %47 بەرز بۆتەوە, بەمەش جیاوازی لە گەڵ دووەم کاندیدی هەڵبژاردنەکان بۆ زیاتر لە 30 خاڵ چۆتە سەر. هاوکات %41ی هاووڵاتیان پێیان وابوو لۆلا بێ بەڵگە سزا درا , %44 ی هاووڵاتیانیش پێیان وبوو زیندانیکردنی غەدرە لێی کراوە, %58یش پێیان وابوو مافی خۆیەتی بەشداری هەڵبژاردن بکات, لێ کودەتاچیەکان هاوپەیمانیەتی چینی دەسەڵاتداری کۆن و سوپاس و دادوەری ئەو مافەیان لێ سەندەوە.
رێگا نەدان بە لۆلا لە بەشداریکردن لە هەڵبژاردنەکان کۆتایی کایەی سیاسی بەناو دیموکراسیی بوو لە بەرازیل و دواتر ئەمەریکای لاتینیش.

لۆلاو چەپ

لۆلا سەرکردەیەکی قاڵبوی ناو جەرگەی خەباتە, بۆیە بە تۆمەتەکان ورەی نەروخاو لە بانگەشە نەکەوت, داوای کرد دەمەوێت سەیری ناو چاوی ئەوانە بکەم تۆمەتم بۆ هەڵە بەستن, وتی : ئەمە کۆتاییم نییە, من بوومە بە بیرێکی سیاسی .
لۆلا لە ساڵی 1990 دوای روخانی بەرلین ,کۆڕبەندی ساوپاولۆی دامەزراند, بۆ کۆکردنەوەی پارت و هێزە چەپەکانی ئەمەریکای لاتین, کە دواتر لە 15 وڵات گەیشتن بە دەسەڵات, بۆیە ئەو شۆرشگێڕی پاش قەیرانەکانە, رەشەبا هەڵی ناتەکێنێت, لۆلا ئەوکاتی لە دەسەڵات بوو نوێنەرایەتی چەپی میان□□وی ریفۆرمیستی بەرازیلی دەکرد نەك چەپی شۆڕشگێڕ, لێ لە چەپی رادیکاڵەوە هاتبوو,لۆلا نەك تەنها کاریگەری لەسەر چەپی بەرازیل هەیە, بەڵکە کاریگەری لەسەر چەپی تەواوی ئەمەریکای لاتینیش داناوە بە زۆرینەی بۆچونەکانەوە, ریفۆرمیستییەکەی وای لێنەکرد لە رادیکاڵەکانیش دابڕێت, ئەو لە ژیانەوە رادیکاڵە, لێ لە ئەزموونی حوکمڕانی یەکەم وڵاتی ئەمەریکای لاتینەوە پراگماتیکە.

دەستگیر کردنی قەیران بوو بەچەپەکانی بەرازیل, بەهەی نەبوونی کارێزماییەکی بەهێزی چەپ وەك لەلا کە هەمووی کۆبکاتەوە لە ژێر باڵی خۆی, لە کاتێکدا راستەکان بەهەی پشتیوانی دکتاتۆرەکانی پێشوی وڵاتانی ئەمەریکای لاتینەوە بەهێزتر بوونە, وەلە چەپی ئەمەریکای لاتین پارتە شیوعیە مەزنەکانی ئەوروپای رۆژهەڵات نین, بەڵکە چەپەکن لە هەناوی کۆمەڵگاوە هاتوونەو پاش شکستەکان هەمیشە بە بەدەستەوە گرتنی دەسەڵات هەڵساونەتەوە, ئەوان چەپی نان و کارو ئازادین.ئازادکردنی لەلا هاوکات بوو لە گەڵ دوو روداو, سەرکەوتنی چەپ لە مەکسیك و کودەتای سەربازی لە پۆلیڤیا, بۆ ئازادبوونی ئەو چەپەکان بە قەڵایەکەوە بەرەو روی عەقیدەی مەنرۆ بۆ داگیرکردنی ئەمەریکای لاتین بە توانایەکی زیاترەوە بەرەو روی دەبنەوە, لەلالەژێر باڵی خۆی کۆیاندەکاتەوە, چەپ لە ئەمەریکای لاتین لە بزاڤێکی سیاسی دەرچووە بوە بە بەشێك لە کلتورو بیری گشتیوبەیە لە ریشە دەرهێنانی ئەستەمە.

جۆر و شێوەکانی بوونی کاریکاتێر لە ڕۆژنامەگەریدا بەشی 4 … هەندرێن خۆشناو

وێنەی کاریکاتێریی دەتوانێت لە ڕۆژنامەگەری خولاودا بە چەندین شێوەی جیاوازەوە بوونی هەبێت، بە گوێرەی ئامانجە دیاریکراوەکانی یان ئاماژە زۆرەکانی ترەوە، لە نێو ئەو شێوانەشەوە دەتوانین باس لەم شێوانەی خوارەوە بکەین:

1- گۆشەی سەربەخۆ:

لە بەرزترین شێوەکانی کاریکاتێرە لە ڕۆژنامەگەریدا، ئەم شێوەیە بیرۆکەی کاریکاتێرەکە دەگەیەنێتە خوێنەر بەبێ هیچ دەست تێوەردانێك لەلایەن بابەتە ڕۆژنامەوانیەکانی ترەوە، بە ناوەڕۆك و توخمە پێکهێنەرەکانی تری هاوتەریبە لەگەڵ بابەتە ڕۆژنامەوانیەکانی تردا، بەمەش دەبێتە بابەتێکی ڕۆژنامەوانی سەربەخۆ کە هەموو توخمەکانی هەواڵی (ڕووداو، پاڵەوان، کات، شوێن)

تێدایە، کە توخمە سەرەتاییەکانی پێکهێنانی هەر بابەتێکی ڕۆژنامەوانین، بە گوێرەی جۆری بابەتەکە، ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کە فەراهەمکردنی توخمەکانی هەواڵ، بریتی بێت لە پێویستی دەربڕین لە ڕووداوێکی دیاریکراوەوە، هەروەکو ژانرە ئەدەبیەکانی تر کاریکاتێر دەتوانێت هانا بۆ پێشکەشکردنی بیرۆکەیەکی خەیاڵی ببات، تێیدا ئاماژە بکات بە ڕووداوێکی واقیعی دیاریکراو یان بە بابەتێکی گشتی، هەروەها کاریکاتێر دەتوانێت بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ ببێتە بابەتێکی هەواڵیی، و هانا بۆ ئاماژە و لاپلار نەبات، لە هەموو حاڵەتەکانیشەوە گرنگ ئەوەیە کە کاریکاتێر بیرۆکەکەی بە شێوەیەکی سەربەخۆ پێشکەش بکات، بەبێ پشت بەستن بە هیچ بابەتێکی ڕۆژنامەوانی تر.

سەبارەت بەو بابەتانەش کە ئەم کاریکاتێرە دەتوانێت مامەڵە یان چارەسەریان بکات، دەکرێت هەر بابەتێك بێت لەو بابەتانەی کە لە جۆرەکانی کاریکاتێردا پێشتر باسمان کردووە.

ئەم گۆشە کاریکاتێرییەش لە زۆربەی ڕۆژنامەکانی جیهاندا بوونی هەیە، لە هەندێکیشیاندا چەندین گۆشەی سەربەخۆ تایبەتکراوە بە کاریکاتێر، شوێنی خۆیان گرتووە لە لاپەڕەی یەکەم یان دوالاپەڕە لە ڕۆژنامەکاندا، زۆرجاریش چەندین گۆشەی بەردەوامی هەیە لە لاپەڕە تایبەتمەندەکان لە ڕۆژنامەکاندا وەکو لاپەڕەکانی وەرزش و ئەدەب و پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان و ئەوانی تر.

کرداری بڵاوکردنەوەی گۆشەی کاریکاتێریی لە ڕۆژنامەدا و لە شوێنێکی بەردەوام (بۆ نمونە لاپەڕەی یەکەم یان دوالاپەڕە) ئەرێنی و نەرێنی خۆی هەیە بۆ کاری ڕۆژنامەکە، ڕووە ئەرێنییەکەی ئەو نەریتە لەوەدا کورت دەبێتەوە کە ڕۆژنامەکە خوێنەری خۆی وا ڕادێنێت و لە ڕووی دەروونییەوە ئامادەی دەکات بۆ بینینی کاریکاتێر لە هەمان شوێندا، بۆ ئەوەی ماندووبێت لە گەڕان بەدوایدا، ڕووە نەرێنییەکەش لەوەدا کورت دەبێتەوە کە خوێنەر ڕادێت لە بینینی کاریکاتێر لە هەمان شوێندا، ئەمەش وایلێدەکات لە لاپەڕەکانی تردا نەگەڕێت، زۆرجاریش ئەمە وا لە خوێنەر دەکات زۆربەی بابەتەکانی تری ڕۆژنامەکە نەبینێت و نەیخوێنێتەوە، بەتایبەتی لەلایەن ئەو خوێنەرانەی کە بایەخ بە خوێندنەوەی هەواڵەکان و بابەتی تری ڕۆژنامەوانییەوە نادەن، بۆیە دەبێت ڕۆژنامەکان ڕەچاوی ئەوە بکەن کە دەبێت پاڵ بە خوێنەرەوە بنێن بۆ بینینی بابەتە وشکەکانی تریشی، وەکو ئابوری و سیاسی بۆ نمونە، بە هاوکاری و یارمەتی بابەتە خۆشبەخشەکانی تری وەکو کاریکاتێرەوە، لەوانەشە تەنیا کاریکاتێر بێت، چونکە وارد نیە کە پارچە هێنراوەیەك تێفڕێدەیتە نێوان دوو وتاری ئابوورییەوە، بەڵام بۆ کاریکاتێرێك کە چارەسەری

بابەتە ئابوورییەکان دەکات ئەوە کارێکی زۆر ئاسانە، بەم شێوەیەش کاریکاتێر بە حوکمی پشتبەستنی بە کێشەنی بینایی وەکو ئەو تیرە ئاڕاستەکراوانە وایە کە لەسەر شەقامەکاندا دادەنرێن بۆ نیشاندانی پلازا گشتیەکان لە شارە گەورەکاندا، بۆ ئەوەی بتوانین پارێزگاری لە هەردوو ڕووە ئەرێنی و نەرێنیەکە بکەین، چاکتر وایە چەندین گێشە بۆ کاریکاتێر لە ڕۆژنامەدا دابنرێت، یەکێکیان سەرەکی و نەگۆڕ، دووەمیش یان زیاتر بەردەوام و جێگۆڕ، کەوا لە خوێنەر بکات بەبێ ماندووبوون گێشە دڵخوازەکەی خۆی ببینێتەوە، و بەدوای ئەوانی تریشەوە بگەڕێت لەلاپەڕەکانی تردا.

نمونەش بۆ ئەو کاریکاتێرانەی کە دەتوانن گێشەیەکی سەربەخۆ پێکبهێنن، ئەم نمونانەی خوارە دەهێنینەوە:
وێنەیەکی کاریکاتێریی هونەرمەندی سوریایی عەلی فەرزات لە ڕۆژنامەی (ئەلسەورە) بڵاوکراوەتەوە، کە باسی بارودۆخی لوبنان دەکات، لەم کاریکاتێرەدا هەموو توخمەکانی مادەی ڕۆژنامەوانی بوونیان هەیە، پاڵەوانەکە لوبنانە، کاتەکەش سەری ساڵی زایینیە، شوێنەکەش مەیدانی ململانێیە (شەڕی ناوخۆی لوبنان)، و ڕووداوەکەش ڕوونەدانی هیچ پێشکەوتنێکە.
وێنەیەکی کاریکاتێریی هونەرمەندی لوبنانی مەحمود کەحیل، کە باس لە هەمان کێشە (شەڕی ناوخۆی لوبنان) دەکات، کە تێیدا هونەرمەند ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە لەم شەڕەدا براوە و دۆڕاو نیە تەنیا هەموو لوبنان.

هەندرێن خۆشناو

کەسایەتی، حزب، نەتەوە! ... برایم فەڕشی

سرووشت، شوێن، زمان، فەرهەنگ، تێگەیشتنی کۆمەڵایەتی، ئایین و ئەفسانە، بێ ویست و نەویست، شوێن لە سەر زەین و مێشک دادەنێن. هیچکام لەو لایەنانە لە زاتی خۆیاندا نابنە هۆی لە ناوبردن و بێنرخکردنی تایبەتمەندییەکانی کەسی بەرانبەر، بەڵام بۆ مەبەستی

بەنرخکردن و وێرانکردنی ناسنامە و کەسایەتی کەسی بەرانبەر، بەکاردەهێندرێن.

گەر ناسیۆنالیسم ڕەنگدانەوەی لایەنە بەهێزەکانی مرۆڤ بێ، هەر لە خۆشەویستنی زێد و زمان و فەرهەنگ هەتا موسیقا، هونەر و…، سوودمەند و ڕاگریی سرووشت و بایخەکانی مرۆڤی هەمە ڕەنگی سەر گۆی زەویێ. ڕەنگینی کۆمەڵگا بە درێژایی ژیانی چەند دە هەزار ساڵە، بایخی باوەڕ پێکراوی دانیشتووانی مەزۆپۆتامیا (ناوچەمان) و کوردستان بووە، کە هەر ئێستا ڕەنگدانەوەی لە ڕۆژئاوای کوردستان سەرەڕای شەڕ و وێرانی دەبیندرێ.

کەسایەتی کە خۆی لە پەیکەری خودا، پەیامبەر، پاشا، ڕابەرانی ئایینی، سیاسی، کۆمەڵایەتی، هونەریی دەرخستووە، دەوری لە کۆمەڵگادا گێڕاوە. لە دوو شەڕی یەکەم و دووهەم، کەسایەتییەکانی سیاسی، جیهانیان تووشی کارەسات کرد. هیتلەر، ستالین، چرچیل، فرانکۆ، موسولینی، ڕەزاشا، ئاتاتورک و کەسایەتییەکانی هاوچەشن، دژبەرانی ڕەنگاوڕەنگی و لایەنگرانی توناکردنی ڕەنگەکانی تر، جگە لە ڕەنگی خۆیان بوون.

لە پاش شەڕی دووهەم، حزب جێگای کەسایەتییەکانی گرتەوە، هەرچەند دەوری کەسایەتییەکان بێڕەنگ نەکرا، بەڵام حزب وەک دەزگایەکی فکریی، سیاسی، بەرنامەڕێژیی، ئیدارەکردن، جێگای بە دەوری کەسایەتی لەق کرد و ناسیۆنالیسمی ڕەگەزپەرەستانە و دژبەری ناسنامەی بەرانبەر، دەوری لە سیاسەت کەم کرایەوە و کۆمەڵگا بەرەو ڕەنگاوڕەنگی کێشرا، کە بەرهەمی سیستەمی ئابووریی و نیازی بازاڕ بوو، بەڵام ناسیۆنالیسم نە تەنیا کوێر نەکرایەوە، بەڵکو لە زۆر وڵاتی جیهان بوو بە مایەی داسەپاندنی دیکتاتۆریی و چەوساندنەوە لە بەرگی نژادپەرستی، شوونیستی. چارەنووسی کورد، کە نەیتوانی خۆی لە ناسیۆنالیسمی کوردا ببینێتەوە، بە دەستەڵاتی نیژادپەرستەکانی سێ نەتەوەی فارس و عەرەب و تورک گرێدرا.

گلۆبالیسم، ئیمکانی بە گۆشەی منۆپۆلی سیاسی، ئابووریی، زانستی، فەرهەنگی، زمانی ، ماڵی و بازاڕ ڕەخساند، کە هێدی هێدی دژایەتی دانیشتووانی خەڵکی سەر گۆی زەوی لێکەوتەوە. چاوخشاندنێکی خێرا بە سەر قاڕەکانی جیهان ئەوە دەردەخەن کە جیاوازیی ژیان لە نێوان زۆرینەی خەڵک لە ئاسیا و ئافریقا و ئەمریکای لاتین لە گەڵ ئەو خەڵکانەی لە ئورووپا و ئامریکا و ئوسترالیا دەژیین، هەتا دێت زۆرتر و زۆرتر دەبێ، هەر وەها لەو سێ قاڕەیەش جیاوازیی نێوان

زۆرینەی خەڵک و تاقمێکی چەند لەسەدی بەردەوام لە زیادبووندایە و بە گشتی زۆرینەی خەڵکی جیهان لە هەموو ناوچەکان، هەست بە مەترسی ئێستا و داهاتو دەکەن.

خێڵی ئاوارەکان لە ساڵدا لە سنووری حەفتا میلیۆن تێپەڕیوە، بێکاری هەرچەند دەگوترێ لە کەمی داوە، گەیشتۆتە ڕێژەی ١٧٤ میلیۆن کەس، کە بێگوومان ژمارەی ڕاستەقینەی فرە زۆرترە. بە پێی ئامار ١٠٠ میلیۆن کەس لە جیهان، بێ ماڵ و سەرپەنا دەژیین. ٧٨١ میلیۆن کەس بێبەش لە خوێندن و نووسین ماونەتەوە، ئەڵبەت بە پێی ستانداردی ژیانی ئەمڕۆ، ئەو کەسانەش کە ناتوانن کامپیۆتێر و دەزگاکانی هاوچەشن بەکار ب□ه□نن و دوورن لە جیهانی دژیتاڵی، بە بێسەواد لە قەڵەم دەدرێن کە ڕێژەکەی نازاندرێ چەندەیە، بۆ وێنە لە ئاڵمان ئەو ڕێژەیە سەروی بیست لە سەتە، واتە شازدە میلیۆن کەس نازانن کامپیۆتێر بەکار ب□ه□نن، وڵاتێک کە یەک لە چەند وڵاتی پێشکەوتووی جیهانە. هەر لە ئاڵمان شەش میلیۆن و دووسەت هەزار(٦٢٠٠٠٠٠) کەس نە دەتوانن بە زمانی ئاڵمانی بنووسن، نە لە نووسراوەیەکی ئاڵمانی تێبگەن. برسی□تی لە سەر گۆی زەوی ڕۆژانە دەبێتە هۆی مەرگی شەست وحەوت هەزار(٦٧٠٠٠) کەس. واتە نزیک بیست و پێنج میلیۆن(٢٥٠٠٠٠٠٠) کەس لە ساڵ.

منا□پ□ل بەشی زمان، فەرهەنگ، هونەر، زانیاریی و لایەنەکانی تریشی گرتۆتەوە، کە هەمیسان دژایەتی ئەو لایەن و خەڵکانەی لێدەکەوێتەوە کە زەرەرمەند د□ب□ن. بە پێی ئامار ٣٤٠ میلیۆن کەس بە زمانی ئینگلیسی لە تۆی چەند وڵات قسە دەکەن، بەڵام زۆرینەی دانووستاندنی سیاسی، بازرگانی، زانستی، هونەریی، فەرهەنگی و… بەو زمان دەکرێ. بە ساڵانە لە وڵاتێکی وەک ئاڵمان بەربەرەکانی لە گەڵ هێرشی ڕۆژانەی زمانی ئینگلیسی دەکرێ، بەڵام کەمترین دەرەتان بۆ ئەو دام ودەزگایانە ماوەتەوە کە لە بەستێنی زمانی ئاڵمانی بەربەرەکانی لە گەڵ ئەو هێرشە دەکەن.

گەڕانەوە بۆخۆ، بۆتە هۆی ئەوەی کە زمانە ناوچ□ی□کانی زمانی ئاڵمانی گرنگی زۆرتریان پێدەدرێ و ئەدەبیاتیان بژێندرێتەوە و بازاڕی خۆیان پەیدا بکەن. ئەم تێگەیشتنە تەنیا زمان ناگرێتەوە، بەڵکو جارێکی تر دەبیندرێ کە خەڵک هێدی هێدی سرنجیان بۆ لای ناوچەکەی خۆیان و تایبەتمەندی□کانی ڕادەکێشرێت و بەرهەمی ناوچەکان گرنگی پێدەدرێت و بازاڕی ناوچەیی گەرمتر پێشوازی لێدەکرێ، ئەم تێگەیشتنە خۆی لە بۆچوونی سیاسی، ژینگە و زۆربەی لایەنەکانی ژیان دەرخستوە و مر□قی بەرەو ژیانی دوور لە ژیانی

غەریزی و ئۆتۆمات بردووە و بیرکردنەوە و بڕیاردانی تاکە کەسی زیاتر کردووە. ناسینەوە و خۆناسین، ژینگەپارێزیی و خۆییبوون و ناوچەپاراستن، ڕێگای بە گەشەی ناسیۆنالیسمی سەدەی بیست و یەک و هەروەها دژایەتی لە گەڵ ”ئەویتر“ خۆش کردووە. واتە ناسیۆنالیسمێک کە ئاوڕ لە نەخۆکانی خۆی و ژینگە و ناوچەکەی و بەرهەمەکانی و بەرژەوەندی گشتی تاک و کۆی خۆی دەداتەوە و ناسیۆنالیسمێک کە لە ڕاسیسم و فاشیسم نزیک دەبێتەوە.

گلۆبالیسم و سیاسەتی گەردوونی و کۆسمۆپۆلیتیک بۆتە هۆی بوژانەوەی ناوچەگەرایی و ناسیۆنالیسم و بۆتە هۆی قەیران لە ناو حزبە کلاسیکەکان. بە وێنە حزبەکانی کۆمۆنیست بە دەگمەن دەوری سیاسی و ڕێکخراوەییان لە ئەورووپا و ڕۆژئاوا ماوە، حزبەکانی سوسیال دێمۆکرات و دێموکرات مەسیحی کە پاش کۆتایی شەڕ ئاڵترناتیوی سەرەکی سیاسەتی ئەورووپا بوون، بەردەوام دەوریان دادەبەزێ و کورسییەکانی پاڕلەمان و پۆستەکانی حکوومەتی دەدۆڕێنن. لە بەرانبەردا حزبەکانی ناسیۆنالیست و ئولتراناسیۆنالیست دەوری تازە پەیدا دەکەن و تەنانەت فاشیستەکان لە هەندێک وڵات بیست و پێنج هەتا چل لە سەتی دەنگی خەڵکیان وەرگرتووە.

ئەورووپای یەکگرتو لە ناوخۆیدا یەکگرتووە نەماوە و بۆیان نالوێ لە دەوری بڕیارێک کۆببنەوە. ئەوە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و سەرجەم ڕێکخراوەکانی جیهانی و ناوچەیی دەگرێتەوە، تەنانەت لە ناو ناتۆ یەکگرتووی بە پارێزگاریی هاوبەش لە بەرژەوەندییەکانیان نابیندرێ و سەرجەم ئەو چەشنە ڕێکخراوە جیهانیانە کە بەرهەمی پاش کۆتایی شەڕیی دووهەمی جیهانی بوون، لە گەڵ قەیرانی سیاسی، هاوکاریی، بڕیاری هاوبەش ڕووبەڕوون.

ئەو گۆڕانکارییانەی کە لە ناوچەکانی جیهان دەبیندرێن، ئەوە دەردەخەن کە بەرژەوەندی ناوچەیی، خۆجەیی و گۆڕانەوە بۆ خۆ، جێگای پڕرەنگتر لە سیاسەت و تێگەیشتن و بیرکردنەوە پەیدا دەکەن.

ئەم گۆڕانکارییانە جارێکی تر پرسیارێکی مێژوویی بە وڵام، دەخەنە بەردەمی کورد، وەک نەتەوەیەکی پێنجا میلیۆنی بێ وڵات، کە خۆی چۆن دەبینێ و داهاتوی خۆی لە کوێ دەبینێتەوە؟ کورد لەو سەردەمە، نە حزبێکی هەمەگیریی ناسیۆنالیستی هەیە، نە کەسایەتی هەمەلایەنی نەتەوەیی، نە دام و دەزگای هەمەگیریی نەتەوەیی و نە پڕۆژەیەکی ڕوونی نەتەوەیی.

نەتەوەیی بیرکردنەوە لە سەر بنەمایەکی ئینسانی و سرووشتی، کە بەرژەوەندی نەتەوە بپارێزێ بە هەموو چین و توێژی ناو کۆمەڵگا، پێویستی سەردەمە. ناسیۆنی کورد پرۆسەی ناسینی خۆی بە سەرئەنجام نەگەیاندووە و خۆی لە کیانی خۆیدا نەدیتۆتەوە و دەرفەتەکانی پێشووی لە دەست چوون. کورد لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ڕێگای تری جگە لە کیانخوازیی بۆ نەماوەتەوە. هەموو ڕێگاکانی تری کورد، بە کارەساتە گەورەکان کۆتاییان پێهاتووە!

برایم فەرشی

ئۆکتوبر ۲۰۱۹